

COVID-19 SALGINININ LİSANSÜSTÜ EĞİTİME ETKİSİNİN İNCELENMESİ

EXAMINING THE EFFECT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON GRADUATE EDUCATION

FATMA İLKER KERKEZ

Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü

ORCID: 0000-0002-5485-1834

DERYA SAKALLI

Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ORCID:

0000-0001-9039-9905

Özet

Bu araştırmanın amacı Covid-19 salgın sürecinde gerçekleştirilen acil uzaktan eğitimin lisansüstü eğitime etkisinin incelenmesidir. Araştırma, karma modelde eş zamanlı desende gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi enstitülerinde öğrenim gören 154 gönüllü öğrenciden oluşmaktadır (108 kadın, 46 erkek; yaş ort. 27,66±5,04). Çalışmanın nicel kısmında 154 öğrencinin tamamından, nitel kısımda açık uçlu sorulara cevap veren 67 öğrenciden (49 kadın, 18 erkek) veri toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan Covid-19 Salgınının Lisansüstü Eğitime Etkisi Anketi ve tanımlayıcı bilgi formu kullanılmıştır. Veri analizi betimsel ve içerik analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Nicel bulgular acil uzaktan eğitimin lisansüstü eğitime olumlu ve olumsuz etkileri olduğunu göstermiştir. Olumlu etkiler; çevrim içi derslerin verimli görülmesi, kaydedilen derslerin tekrar izlenebilmesi ve zaman-mekân kısıtlamasının olmamasıdır. Olumsuz etkiler; mesleki uygulama becerilerinin yüz yüze eğitimdeki kadar katkı sağlamaması, veri toplama sürecinde izin ve uygulama aşamalarındaki aksaklıklar nedeniyle çalışmaların gecikmesi, değişim programlarının engellenmesi olarak belirlenmiştir. Acil uzaktan eğitimin danışman-öğrenci iletişimini olumsuz etkilemediği görülmüştür. Nitel bulgular da nicel bulguları pekiştirmektedir. Kategoriler olumlu ve olumsuz olarak elde edilirken kodlar; çevrim içi eğitim, araştırma süreci, duygusal ve teknik sorunlar şeklinde belirlenmiştir. Çalışma sonuçları Covid-19 salgını nedeniyle lisansüstü eğitimin teorik boyutuyla etkilenmediği derslerin işlenebildiğini buna karşın öğrencilerin motivasyonlarını yitirebildiğini ortaya koymuştur. Bunun yanında Covid-19 salgınının uygulama derslerini ve özellikle tez aşamasındaki bilimsel çalışmaların gerçekleştirilmesini olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Gerek enstitüler gerek danışmanlar tarafından ilerde yaşanabilecek benzer süreçlere daha *hazırlıklı olunmasına yönelik çeşitli tedbirlerin alınması önerilmektedir.*

Anahtar Kelimeler: Covid-19, salgın, acil uzaktan eğitim, lisansüstü eğitim

Abstract

The purpose of this research is to examine the effect of emergency distance education on postgraduate education during the Covid-19 pandemic process. The research was carried out in a convergent design in a mixed model. The study group consisted of a total of 154 volunteer students (108 females, 46 males; mean age 27.66±5.04 years) studying at the institutes of

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. Data were collected from all 154 students in the quantitative part of the study, and from 67 students (49 females, 18 males) who answered open-ended questions in the qualitative part. The Effect of the Covid-19 Pandemic on Postgraduate Education Questionnaire and descriptive information form prepared by the researchers were used as data collection tools. Data analysis was carried out with descriptive and content analysis methods. Quantitative findings have shown that emergency distance education has positive and negative effects on postgraduate education. The positive effects are that online courses are considered efficient, recorded courses can be watched again, and there is no time-space restriction. The negative effects are that the professional practice skills do not contribute as much as face-to-face education, the delay of the studies due to the problems in the permission and application stages in the data collection process, and the prevention of exchange programs. It was determined that emergency distance education did not adversely affect the supervisor-student communication. Qualitative findings also support quantitative findings. While the categories are obtained as positive and negative, the codes were determined as online education, research process, emotional and technical problems. The results of the study revealed that the Covid-19 pandemic did not affect the theoretical courses in postgraduate education, the courses could be taught but the students could lose their motivation. It is recommended that various precautions be taken by both institutes and supervisor to be better prepared for similar processes that may be experienced in the future.

Keywords: Covid-19, pandemic, emergency distance education, postgraduate education

1. GİRİŞ

Covid-19 salgını, dünyanın pek çok ülkesinde başta sağlık olmak üzere ekonomik, sosyal ve pedagojik açıdan önemli değişimleri beraberinde getirmiştir (Can, 2020). Salgının yayılmasını engellenmek için uygulanan hareketliliğin azaltılması yaklaşımı tüm ülkelerde genel geçer bir uygulama olarak benimsenmiştir. Bu nedenle devlet destekli bir biçimde yüze eğitim yerine uzaktan eğitim uygulamaları kullanılmaya başlanmıştır (Yamamoto ve Altun, 2020).

Salgının ilan edilmesinden kısa bir süre sonra öğrenme sürekliliğinin sağlanması ve öğrenme kayıplarının engellenmesi amacıyla dünya genelinde tüm eğitim kademelerinde uzaktan eğitim uygulamalarına geçilmiştir. Uzaktan eğitim; bilişim teknolojileri kullanılarak derslerin zaman-mekan kısıtlaması olmaksızın işlenebildiği bir eğitim modelidir (Sözen, 2020). Ancak salgın sürecinde geçilen uzaktan eğitim, acil uzaktan eğitim olarak adlandırılmıştır. Bu süreçte gerçekleştirilen eğitim; planlı ve sistemli bir biçimde yürütülen uzaktan eğitim uygulamalarından farklılık göstermektedir (İzmirli ve Şahin İzmirli, 2020). Acil uzaktan eğitime geçişle birlikte etkili bir uzaktan eğitim süreci gerçekleştirilmesi için gereken hazırlıklar tam olarak yapılamamıştır (Hark Söylemez, 2020).

Salgının ilan edilmesinden günümüze kadar geçen sürede Covid-19 salgınının ve dolayısıyla uzaktan eğitim uygulamalarının seviyelerine, eğitimlerine ve eğitim programlarındaki ulaştıkları noktaya bağlı olarak öğrencilerin yaşamlarında olumlu ve olumsuz pek çok etkisi olmuştur (Daniel, 2020). Süreç, ulusal ve uluslararası literatürde eğitim uygulamalarına (Bloom, Reid ve Cassady, 2020; Bozkurt, 2020; Can, 2020; Erkut, 2020; Sözen, 2020), lisans öğrencilerine (Karadağ ve Yücel, 2020; Duman, 2020; Öz Ceviz, Tektaş,

Basmacı ve Tektaş, 2020) bilim insanlarına (Zhang, Li, Liao, Zhao ve Zhuang, 2020) olan etkileri açısından incelenmiştir.

Yapılan araştırmalara göre uzaktan eğitimde derslerin tekrar izlenebilir olması (Altun Ekiz, 2020; Genç, Engin ve Yardım, 2020; Serçemeli ve Kurnaz, 2020; Yolcu, 2020), zaman yönetimi (Güzel ve Özeren, 2021; Serçemeli ve Kurnaz, 2020), kampüse ulaşım sorununun ortadan kalkması (Afşar ve Büyükdoğan, 2020), çevrim içi kaynaklara erişim kolaylığı (Güzel ve Özeren, 2021; Hotar, Omay, Bayrak, Kuruüzüm ve Ünal, 2020) gibi etkenlerin sürecin olumlu taraflarını yansıttığı saptanmıştır. Ayrıca derslerin her an erişime açık olmasının öğrencilerin bireysel hızda ilerlemelerine olanak tanıyarak akademik gelişime katkı sağladığı ve öğretim elemanlarının iletişime açık oluşunun süreci kolaylaştırdığı ifade edilmiştir (Genç ve ark., 2020). Benzer şekilde uzaktan eğitimin zaman, mekân, maliyet açısından avantajlı olduğu, bilgi birikimini artırdığı ve hızlı erişim sayesinde eğitimde sürekliliği sağladığı belirtilmektedir. Danışmanlarla sürekli iletişim kurulabilmesi, öğretim üyelerinin pozitif yaklaşımı, hızlı geri dönüş sağlanması, zaman ve mekân sınırı olmaksızın iletişim kurulabilmesi de öğrencilerin uzaktan eğitimin olumlu yönleri olarak bildirdiği faktörlerdendir (Güzel ve Özeren, 2021).

Derslerin tekrar izlenebilir olması sürecin olumlu tarafını gösterse de öğrencilerin yüz yüze eğitimi tercih ettiği bulunmuştur (Azlan ve ark., 2020). Yapılan çalışmalar uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin internet bağlantısı (Arar, Öneren ve Yurdakul, 2021; Genç ve ark., 2020; Güzel ve Özeren, 2021; Kapasia ve ark., 2020; Özdoğan ve Berkant, 2020; Serçemeli ve Kurnaz, 2020), çalışma ortamı (Genç ve ark., 2020; Kapasia ve ark., 2020; Yolcu, 2020), iletişim (Afşar ve Büyükdoğan, 2020; Arar ve ark., 2021), sosyal izolasyon (Serçemeli ve Kurnaz, 2020; Özdoğan ve Berkant, 2020), teknik konular (Afşar ve Büyükdoğan, 2020; Özdoğan ve Berkant, 2020) ve sınav kaygısı (Kürtüncü ve Kurt, 2020) ile ilgili problemler yaşadığını, sürecin öğrencilerde stres (Çiçek, Tanhan ve Tanrıverdi, 2020; Imran, Masood, Ayub ve Gondal, 2020; Kapasia ve ark., 2020), uykusuzluk (Çiçek ve ark., 2020), depresyon ve kaygı yarattığını (Çiçek ve ark., 2020; Kapasia ve ark., 2020) göstermektedir. Benzer şekilde ödev yükünün çok olması, yöntem ve tekniklerin tekdüze kullanılması, öğretim görevlerinin yeterince açıklanmaması süreci olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle hem akademik hem sosyal ortamdaki uzak kalan öğrencilerin sosyal desteğe ihtiyaç duydukları ifade edilmektedir (Genç ve ark., 2020). Ayrıca sürecin uygulamalı dersler için uygun olmadığı da düşünülmektedir (Altun Ekiz, 2020; Yolcu, 2020). Şeker, Özer ve Korkut (2020) mesleki becerilerin uzaktan eğitim yoluyla uygun şekilde değerlendirilmesinin oldukça zor olduğunu ifade etmektedir. Uzaktan eğitimde; motivasyon kaybı, ölçme-değerlendirmenin olmaması, fırsat eşitsizliği ve sürece hazırlıksız olunması da sürecin dezavantajları olarak görülmektedir (Özdoğan ve Berkant, 2020). Dahası, derslerin nesnellikten uzak olması, kısıtlı işlenmesi, sıkıcı geçmesi, değerlendirilmenin objektif yapılmaması, öğrenmenin zorlaşması, öğrencilerin kendilerini yeterince ifade edememesi, derslerde tüm sorulara cevap alınamaması, öğretim elemanlarıyla yetersiz iletişim, görüşmelerin hemen sonlanması, bazı öğretim üyelerine ulaşmada yaşanan zorluklar ve uzun süre ekran başında olmanın dikkat dağınıklığına yol açması sürecin olumsuz tarafını ortaya koymaktadır (Güzel ve Özeren, 2021).

Salgın döneminde acil uzaktan eğitime geçilmesi öğrenciler açısından ilk olarak olumlu tepkiler (*eğitimin sürüyor olması, bulaşma riskinin azalması, zaman tasarrufu*) almış olsa da

zamanla uzaktan eğitim yetersiz bulunmaya başlanmıştır (Erkut, 2020). Salgın dönemi eğitim-öğretimin kesintisiz şekilde sürmesinin oldukça önemli olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte gerekli hazırlıklar yapılmadan acil uzaktan eğitime geçildiğinden, süreç boyunca neler yaşandığının incelenmesi, bu eğitim-öğretim uygulamalarının ne kadar etkili olduğunun belirlenmesi (Hark Söylemez, 2020) ve sürece ilişkin öğrenci geribildirimlerinin alınması da uzaktan eğitime ilişkin beklentilerin tespiti ve sürece uyum sağlama açısından önemlidir (Keskin ve Özer Kaya, 2020). Salgın, eğitim-öğretim sistemlerinin geleceğine yönelik olarak yenilikçi çözüm önerilerine ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir (Can, 2020).

Bilgiyi üretip kullanabilen, karmaşık sorunları çözebilen, analiz ve sentez yapabilen insanların yetiştirilmesini amaçlayan lisansüstü eğitim, ulusal bilim stratejisinin uygulanması ve bilim insanların geliştirilmesinde en önemli faktörlerden biridir (Karaman ve Bakırcı, 2010). Bu anlamda lisansüstü öğrencilerin bilgi üretecek bireyler olup topluma katkı sağlamalarını desteklemek amacıyla bilgiye kolay erişebilmeleri gerekmektedir (Akpınar ve Çakmakkaya, 2021). Acil uzaktan eğitim uygulamalarının gelecekte de devam edeceği öngörüldüğünden (Hotar ve ark., 2020), sürecin lisansüstü eğitim gören öğrencileri nasıl etkilediğinin belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca acil uzaktan eğitim süreci lisans öğrencileri açısından pek çok araştırmada ele alınmış olsa da lisansüstü çalışmalar sınırlıdır. Üstelik yapılan çalışmalarda belirli bir alana yönelik incelemelerin yapıldığı görülse de literatürde sağlık, eğitim ve fen bilimleri ile sosyal bilimler alanındaki lisansüstü öğrencileri kapsayıcı bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmanın amacı; Covid-19 salgınının farklı ana bilim dallarında öğrenim gören öğrencilerin yüksek lisans ve doktora eğitim süreçlerine etkisinin incelenmesidir. Araştırmada salgının lisansüstü öğrencilerin eğitimlerine devam etmeme (kayıt dondurma) veya ek süre talebinde bulunma kararlarında etkisi olup olmadığı, salgın sürecinde geçilen acil uzaktan eğitimin ders sürecine, danışman ile ilişkilere ve tez sürecine bir etkisi olup olmadığını incelenmesi hedeflenmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın modeli

Araştırma karma modelde eş zamanlı desende gerçekleştirilmiştir. Karma model; nicel ve nitel verilerin aynı zamanda ya da ardışık (sıralı) olarak toplandığı ve analiz edildiği, çalışmanın bir ya da birden çok aşamasında verilerin bütünleştirilerek tek bir çalışmada kullanıldığı bir araştırma modelidir (Maxwell, 2016). Karma model ile iki yaklaşımın bir arada kullanılması, sorunların daha iyi anlaşılmasına ve açıklanmasına imkân sağlar (Creswell, 2011). Bu araştırmada Covid-19 salgınının farklı enstitülerde ve ana bilim dallarında öğrenim gören öğrencilerin yüksek lisans ve doktora eğitim süreçlerine etkisinin belirlenmesi amaçlandığından karma yöntemin tek bir araştırma modeline göre daha kapsamlı ve tamamlayıcı olacağı düşünülmüştür. Araştırma salgın döneminde yapıldığından nicel ve nitel verilerin aynı anda toplanması yoluna gidilerek eş zamanlı desen benimsenmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi enstitülerine (*sağlık bilimleri, sosyal bilimler, fen bilimleri, eğitim bilimleri*) bağlı bir ana bilim dalında öğrenim gören toplam 154 gönüllü öğrenciden oluşmaktadır (108 kadın, 46 erkek; yaş ort. 27,66±5,04). Çalışmanın nicel

kısımında 154 öğrencinin tamamından, nitel kısımda açık uçlu sorulara cevap veren 67 öğrenciden (49 kadın, 18 erkek) veri toplanmıştır. Çalışma grubundaki öğrenciler arasında eğitime aktif olarak devam eden 136 (%88,3), Yükseköğretim Kurumu (YÖK) (2020) tarafından verilen ek süre hakkından yararlanan 17 (%11,0) veya kaydını dondurmuş olan 1 (%0,7) öğrenci mevcuttur.

Katılımcıların kendi beyanlarına göre Sağlık Bilimleri Enstitüsünde öğrenim görenlerin 31'i (%54,4), Sosyal Bilimler Enstitüsünde öğrenim görenlerin 22'si (%40,0), Eğitim Bilimleri Enstitüsünde öğrenim görenlerin 15'i (%62,5) ve Fen Bilimleri Enstitüsünde öğrenim görenlerin 11'i (%61,1) olmak üzere katılımcıların toplam 79'u (%51,3) bir meslek sahibi olup %31,6'sı öğretmen, %29,1'i akademisyen olarak görev yapmaktadır. Enstitülere kayıt tarihleri 2014-2015 ve 2020-2021 eğitim-öğretim yılları arasında değişmektedir. Katılımcıların 70'i 2020-2021, 41'i 2019-2020, 19'u 2018-2019, 9'u 2017-2018, 3'ü 2016-2017, 8'i 2015-2016, 4'ü 2014-2015 eğitim-öğretim yılında kayıt yaptırmıştır. Bu kayıtların %80,5'i güz, %19,5'i ise bahar yarıyılına aittir. Katılımcıların 136'sı eğitimlerine devam ederken, 17'si YÖK tarafından lisansüstü öğrencilere tanınan ek süre hakkından yararlanmış, 1 öğrenci kaydını dondurmıştır. Tablo 1'de, katılımcılara ait tanımlayıcı bilgiler sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma grubuna ait tanımlayıcı bilgiler

		Sağlık Bilimleri Enstitüsü		Sosyal Bilimler Enstitüsü		Eğitim Bilimleri Enstitüsü		Fen Bilimleri Enstitüsü	
		n	%	n	%	n	%	n	%
		Cinsiyet	Kadın	44	28,6	34	22,1	17	11,0
	Erkek	13	8,4	21	13,6	7	4,6	5	3,3
Lisansüstü eğitim kademesi	Y. Lisans	44	28,6	44	28,6	20	13,0	12	7,8
	Doktora	13	8,4	11	7,1	4	2,6	6	3,9
Acil uzaktan eğitim için yeterli internet erişimi var mı?	Evet	54	35,1	48	31,1	23	14,9	17	11,0
	Hayır	3	1,9	7	4,6	1	0,7	1	0,7
Acil uzaktan eğitim için yeterli teknolojik cihaz var mı?	Evet	54	35,1	53	34,4	23	14,9	18	11,7
	Hayır	3	1,9	2	1,3	1	0,7	0	0
Eğitim aşaması	YL Ders	23	14,9	23	14,9	15	9,7	8	5,1
	YL Tez	21	13,7	21	13,7	5	3,3	5	3,3
	DR Ders	6	3,9	1	0,7	1	0,7	-	-
	DR Yeterlik	4	2,6	-	-	-	-	-	-
	DR Tez Önerisi	-	-	3	1,9	-	-	1	0,7
	DR Tez	3	1,9	7	4,6	3	1,9	4	2,6
	Toplam	57	37,0	55	35,7	24	15,6	18	11,7

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada Covid-19 salgınının lisansüstü eğitime etkisini belirlemeye yönelik nicel verilerin elde edildiği 5'li likert tipi sorular ve nitel verilerin elde edildiği açık uçlu sorulardan oluşan anket formu ile çalışma grubuna ait tanımlayıcı bilgilerin yer aldığı tanımlayıcı bilgi formu kullanılmıştır.

Tanımlayıcı Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan bu formda yaş, cinsiyet, meslek, uzaktan eğitime erişim, kayıtlı olunan enstitü ve ana bilim dalı, ilk kayıt yaptırılan yıl ve dönem, en son kayıt yenilenen öğretim aşaması ve lisansüstü eğitime devam durumuna ilişkin sorular yer almıştır.

Covid-19 Salgınının Lisansüstü Eğitime Etkisi Anketi: Anket formu kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşmakta ve ankette lisansüstü eğitim gören öğrencilerin salgın dönemindeki eğitim süreçlerine (dersler, danışman ve tez çalışmaları) ilişkin sorular yer almaktadır. Anketteki sorular, katılımcıların lisansüstü eğitimlerinin tamamını uzaktan, bir kısmını uzaktan ve bir kısmını yüz yüze veya tamamını yüz yüze tamamlamış olmalarına göre farklı bölümler içerecek şekilde hazırlanmıştır. Katılımcılar, sorulara vermiş oldukları yanıtlara göre ilgili bölümlere yönlendirilmiştir. Ayrıca kaydını donduran ve ek süre hakkından yararlanan öğrencilere bu kararlarında salgının ne tür bir etkisi olduğuna ilişkin sorular sorulmuştur. Lisansüstü eğitime devam edip etmemesine göre ankete katılan bir katılımcıdan en az 2, en fazla 21 soru yanıtlanması istenmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırma için Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi onay (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi) alınmıştır. Araştırma verileri 15 Nisan – 15 Haziran 2021 tarihleri arasında araştırmacılar tarafından hazırlanan Google Form üzerinden çevrim içi olarak toplanmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizi betimsel ve içerik analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Nicel verilerin analizinde SPSS 22.0 paket programı kullanılarak frekans (f) ve yüzde (%) değerleri, nitel verilerin analizinde ise içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmada güvenilirliği sağlamak için katılımcılara, verilerin araştırma dışında kullanılmayacağı ve katılımın gönüllülük esasına dayandığı belirtilmiştir. Bulgular yanında doğrudan alıntıyla katılımcı görüşleri verilmiştir. Araştırmanın iç geçerliği için verilerin anlamlılığı ve tutarlılığı uzman görüşü ile değerlendirilmiştir.

3. BULGULAR

Acil Uzaktan Eğitimin Verimliliği

Araştırmaya katılan ve eğitimine aktif devam eden 136 öğrencinin 75'inin (%48,7) ders döneminin tamamını uzaktan aldığı, 37'sinin (%24,0) ders döneminin bir kısmını uzaktan, bir kısmını yüz yüze eğitim şeklinde tamamladığı, 42'sinin (%27,3) ise ders döneminde uzaktan eğitim almadığı belirlenmiştir. Buna göre uzaktan eğitimin verimliliğine ilişkin ifadeler verilen yanıtlar iki bölüm halinde ele alınmıştır (ders döneminin bir kısmını uzaktan, bir kısmını yüz yüze eğitim şeklinde tamamlayanlar ve ders döneminin tamamını uzaktan tamamlayanlar).

Aşağıda (Tablo 2), ders döneminin bir kısmını uzaktan, bir kısmını yüz yüze eğitim şeklinde tamamlayan katılımcıların derslerin verimliliğine ilişkin ifadelerle verdikleri yanıtlar sunulmuştur.

Tablo 2. Acil uzaktan eğitimin verimliliği (ders döneminin bir kısmını uzaktan, bir kısmını yüz yüze eğitim şeklinde tamamlayanlar)

	Hiç Katılmıyorum		Kısmen Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ort.	SS
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Acil uzaktan eğitim sürecinde; Çevrim içi işlenen dersler yüz yüze işlenenler kadar verimlidir.	7	18,9	8	21,6	10	27,0	7	18,9	5	13,5	2,86	1,31
Yüz yüze eğitime kıyasla zaman-mekân kısıtlamasının olmaması eğitimin sürekliliğini sağlar.	4	10,8	5	13,5	7	18,9	12	32,4	9	24,3	3,45	1,30
Yüz yüze eğitime kıyasla derslerin tekrar izlenebilmesi bilginin kalıcılığını sağlar.	1	2,7	2	5,4	4	10,8	15	40,5	15	40,5	4,10	0,99
Ölçme-değerlendirme sistemi uygundur.	4	10,8	7	18,9	10	27,0	9	24,3	7	18,9	3,21	1,27
Alınan eğitim, teorik bilgi düzeyine yüz yüze eğitimdeki kadar katkı sağlamaktadır.	4	10,8	9	24,3	7	18,9	9	24,3	8	21,6	3,21	1,33
Alınan eğitim, mesleki uygulama becerilerine yüz yüze eğitimdeki kadar katkı sağlamaktadır.	14	37,8	11	29,7	5	13,5	4	10,8	3	8,1	2,21	1,29
Teknolojik sorunlarla karşılaştım.	6	16,2	8	21,6	9	24,3	8	21,6	6	16,2	3,00	1,33
Uyum sağlamakta zorlandım.	4	10,8	15	40,5	7	18,9	8	21,6	3	8,1	2,75	1,16

Tablo 2'ye göre katılımcıların %81'i derslerin tekrar izlenebilmesinin bilginin kalıcılığını, %56,7'si uzaktan eğitimde zaman-mekân kısıtlaması olmamasının eğitimde sürekliliği sağladığını düşünmektedir. Acil uzaktan eğitimin teorik bilgi düzeyine yüz yüze eğitimdeki kadar katkı sağladığını düşünenlerin oranı %45,9 iken mesleki uygulama becerilerine yüz yüze eğitimdeki kadar katkı sağladığını düşünenlerin oranı %18,9 olarak bulunmuştur. Katılımcıların %32,4'ü acil uzaktan eğitim sürecinde işlenen derslerin yüz yüze işlenenler kadar verimli olduğunu, %43,2'si ölçme-değerlendirme sisteminin uygun olduğunu düşünmektedir. Teknolojik sorunlarla karşılaşan öğrencilerin oranı %37,8 ve sürece uyum sağlamakta zorlananların oranı %29,7 olarak belirlenmiştir.

Tablo 3, ders döneminin tamamını acil uzaktan eğitim şeklinde tamamlayan katılımcıların derslerin verimliliğine ilişkin ifadelerle verdikleri yanıtları içermektedir.

Tablo 3. Acil uzaktan eğitimin verimliliği (ders döneminin tamamını uzaktan eğitim şeklinde tamamlayanlar)

	Hiç Katılmıyorum		Kısmen Katılmıyorum		Kararsızım		Kısmen Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ort.	SS
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Acil uzaktan eğitim sürecinde;												
Çevrim içi işlenen dersler oldukça verimlidir.	2	2,7	18	24,0	21	28,0	26	34,7	8	10,7	3,26	1,03
Zaman-mekân kısıtlamasının olmaması eğitimin sürekliliğini sağlar.	9	12,0	10	13,3	14	18,7	18	24,0	24	32,0	3,50	1,37
Derslerin tekrar izlenebilmesi bilginin kalıcılığını sağlar.	2	2,7	2	2,7	8	10,7	18	24,0	45	60,0	4,36	0,96
Ölçme-değerlendirme sistemi uygundur.	5	6,7	9	12,0	23	30,7	23	30,7	15	20,0	3,45	1,14
Alınan eğitim, teorik bilgi düzeyine yeterli düzeyde katkı sağlamaktadır.	2	2,7	12	16,0	18	24,0	25	33,3	18	24,0	3,60	1,10
Alınan eğitim, mesleki uygulama becerilerine yeterli düzeyde katkı sağlamaktadır.	22	29,3	20	26,7	17	22,7	9	12,0	7	9,3	2,45	1,28
Teknolojik sorunlarla karşılaştım.	7	9,3	18	24,0	17	22,7	12	16,0	21	28,0	3,29	1,35
Uyum sağlamakta zorlandım.	20	26,7	13	17,3	8	10,7	19	25,3	15	20,0	2,94	1,52

Tablo 3'e göre katılımcıların %60'ı derslerin tekrar izlenebilmesinin bilginin kalıcılığını sağladığını, %56'sı zaman-mekân kısıtlamasının olmamasının eğitimde sürekliliği sağladığını düşünmektedir. Diğer taraftan yalnızca %9,3'ü acil uzaktan eğitimin, mesleki uygulama becerilerine yeterli düzeyde katkı sağladığını düşündüğünü beyan etmiştir.

Öğrenci – Danışman İletişimi

Araştırmada Covid-19 sürecinde gerçekleştirilen acil uzaktan eğitimin öğrenci - danışman iletişimine etkisini belirlemek amacıyla "Danışmanınız ile Covid-19 salgını öncesi yüz yüze görüşme yapma imkânı buldunuz mu?" sorusu sorulmuştur. Bu soruya katılımcıların 104'ünün (%67,5) evet, 50'sinin (%32,5) hayır yanıtı verdiği belirlenmiştir. Aşağıdaki tabloda (Tablo 3), uzaktan eğitim sürecinde danışmanı ile yüz yüze görüşme imkânı bulan katılımcıların, uzaktan eğitim sürecindeki danışman -öğrenci iletişime ait görüşleri yer almaktadır.

Tablo 4. Acil uzaktan eğitimin öğrenci-danışman iletişimine etkisi (danışmanı ile yüz yüze görüşme imkânı bulanlar)

	Hiç Katılmıyorum		Kısmen Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ort.	SS
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Acil uzaktan eğitim sürecinde;												
Danışmanım ile yüz yüze eğitimde olduğum kadar rahat iletişim kurabiliyorum.	6	5,8	8	7,7	7	6,7	29	27,9	54	51,9	4,12	1,88
Danışmanımdan yüz yüze eğitimde olduğum kadar destek alabiliyorum.	6	5,8	5	3,2	12	11,5	27	26,0	54	51,9	4,13	1,15
Danışmanım yüz yüze eğitimde olduğum kadar verimli çalışma ve öğrenme konusunda bana yol gösterici oluyor.	4	3,8	5	4,8	11	10,6	32	30,8	52	50,0	4,18	1,05
Danışmanımdan yüz yüze eğitimde olduğum kadar geribildirim alabiliyorum.	3	2,9	5	4,8	9	8,7	31	29,8	56	53,8	4,26	1,00

Tablo 4'e göre katılımcıların % 51,9'u danışmanı ile acil uzaktan eğitim sürecinde de yüz yüze eğitimde olduğum kadar rahat iletişim kurabildiğini beyan etmiştir. Öğrencilerin %80,8'i danışmanının verimli çalışma ve öğrenme konusunda yüz yüze eğitimde olduğum kadar yol gösterici olduğuna inanmakta, %83,6'sı ise danışmanından yüz yüze eğitimde olduğum kadar geribildirim alabildiğini ifade etmektedir.

Tablo 5'te ise uzaktan eğitim sürecinde danışmanı ile yüz yüze görüşme imkânı bulamayan öğrencilerin, öğrenci-danışman iletişimi ile ilgili ifadelerle verdikleri yanıtlar yer almaktadır.

Tablo 5. Acil uzaktan eğitimin öğrenci-danışman iletişimine etkisi (danışmanı ile yüz yüze görüşme imkânı bulamayanlar)

	Hiç Katılmıyorum		Kısmen Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ort.	SS
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Acil uzaktan eğitim sürecinde;												
Danışmanım ile rahat iletişim kurabiliyorum.	1	2,0	2	4,0	13	26,0	13	26,0	21	42,0	4,02	1,02
Danışmanımdan yeteri kadar destek alabiliyorum.	2	4,0	4	8,0	11	22,0	12	24,0	21	42,0	3,92	1,15
Danışmanım verimli çalışma ve öğrenme konusunda bana yol gösterici oluyor.	1	2,0	6	12,0	9	18,0	14	28,0	20	40,0	3,92	1,12
Danışmanımdan yeteri kadar geribildirim alabiliyorum.	1	2,0	10	20,0	9	18,0	9	18,0	21	42,0	3,78	1,25

Tablo 5'e göre katılımcıların %42'si acil uzaktan eğitim sürecinde danışmanı ile rahat iletişim kurabildiğini, %68'i danışmanının verimli çalışma ve öğrenme konusunda yol gösterici olduğunu beyan etmiştir.

Covid-19 Salgınının Eğitim-Öğretim ve Araştırma Süreçlerine Etkisi

Araştırmada, katılımcılara Covid-19 salgınının eğitim-öğretim ve araştırma süreçlerine etkisine ilişkin ifadeler de verilmiş ve bu ifadelerle verilen yanıtlar Tablo 6'da sunulmuştur (n:154).

Tablo 6. Covid-19 salgınının eğitim-öğretim ve araştırma süreçlerine etkisi

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ort.	SS
Covid-19 salgını;							
Bilimsel araştırma süreçlerini olumsuz etkilemektedir.	,5	2,8	9,8	2,4	3,7	,99	,17
Deneysel/laboratuvar çalışmalarının yapılmasını (özellikle yüz yüze veri toplamasını gerektiren araştırmaları) olumsuz etkilemiştir.	,3	,5	3,4	5,6	07,9	,48	,92
Araştırma programlarının değişmesine ya da durmasına sebep olmuştur.	,5	0,5	9,8	4,8	4,6	,96	,13
Öğrenci değişim programlarını (Erasmus+, Mevlana gibi) engellemiştir.	,9	,9	0,3	9,8	9,4	,41	,92
Diğer kuruluşlarla işbirliğini olumsuz etkilemiştir.	,6	2,8	3,4	3,7	2,6	,08	,07
Covid-19 salgını nedeniyle tez çalışmasının tamamlanma tarihinin gecikebileceğini düşünüyorum.	3,4	5,7	9,8	8,8	9,4	,81	,32

Tablo 6'ya göre katılımcıların %68,8'i salgının bilimsel araştırma süreçlerini, %85,7'si ise deneysel çalışmaları ve/veya laboratuvar çalışmalarını, özellikle de yüz yüze veri toplama gerektiren araştırmaları olumsuz etkilediğini düşünmektedir. 108 katılımcı (%70,2) salgının araştırma programlarının değişmesine veya durmasına neden olduğunu ifade etmektedir. Benzer şekilde katılımcıların büyük bir bölümü (%83,1) Covid-19'un öğrenci değişim programlarını engellediğini, %74,7'si diğer kuruluşlar ile işbirliğini olumsuz etkilediğini bildirmiştir. Ayrıca 97 öğrenci salgın nedeniyle tez çalışmasının tamamlanma tarihinde gecikme olabileceğini beyan etmiştir.

Kayıt donduran ve ek süre talebinde bulunan katılımcılara "Covid-19 salgınının kayıt dondurmanıza / ek süre talebinde bulunmanıza etkisi var mıdır?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya 14 kişi "Evet", 4 kişi "Hayır" yanıtını vermiştir. Hayır, yanıtını verenlere "Kayıt dondurma/ek süre talebinde bulunma nedeniniz aşağıdakilerden hangisi/hangileridir?" sorusu sorulmuş ve katılımcıların tamamının bu soruya "Başka bir işte çalışma nedeniyle yaşanan sorunlar" olarak yanıt verdiği görülmüştür. Evet, yanıtını verenlere "Covid-19 salgınının kayıt dondurmanıza/ek süre talebinde bulunmanıza nasıl bir etkisi oldu? Lütfen açıklayınız." sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen yanıtların ağırlıklı olarak veri toplama sürecinde yaşanan sorunlarla ilgili olduğu belirlenmiştir. Örneğin bir öğrenci bu soruya "Okulların kapanmasından dolayı tez sürecim için; öğrencilerle yüz yüze uygulama fırsatı bulamadım, bu sebeple ek süre talebinde bulundum. Bu ek sürede araştırma yöntemimi uzaktan eğitime uygun hale getirerek çalışmaya devam ettim" şeklinde yanıt vermiştir. Başka bir öğrenciyse ek süre talebinin sebebinin "Araştırmamı yürüteceğim işletmeler süreç itibarıyla kapalı olduğundan çalışmamı erteledim. Aksi halde yeni bir çalışma yapmam gerekiyordu bu da daha fazla

zamanımı alacaktı” olarak belirtmiştir. Bunun yanı sıra; çalışma takviminin aksaması, kaynaklara erişimde yaşanan zorluklar, sürecin duygusal duruma etkileri ve salgının yarattığı maddi-manevi zorluklar da ek süre talebinde bulunmanın diğer nedenleri olarak ortaya çıkmıştır.

Araştırmada ayrıca “Covid-19 salgını, tez çalışmanızı etkiledi mi?” sorusu yöneltmiş ve 11 (%7,1) katılımcının tez konusunu değiştirmeyi düşündüğü, 15 (%9,7) katılımcının ise tez konusunu değiştirdiği belirlenmiştir. Katılımcılardan 62’si (%40,3) salgının tez çalışmasını etkilemediğini, 66’sı (%42,9) ise henüz tez konusunu belirlemediğini ifade etmiştir.

Nitel Bulgular

Araştırmada nitel bulgular 67 (%43,5) öğrenciden elde edilmiştir. Bu aşamada lisansüstü öğrencileri tarafından Covid-19 salgının etkilerinin olumlu ve olumsuz kategorilerde algılandığı belirlenmiştir. Öne çıkan kodlar ise; çevrim içi eğitim, araştırma süreci, duygusal ve teknik sorunlar şeklinde belirlenmiştir. Doğrudan alıntılar verilmeden önce kategori ve kodlar Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Lisansüstü öğrencilerin Covid-19 salgının eğitim süreçlerine etkisiyle ilgili algıları

Olumlu	Çevrim içi eğitim	Derslere devam zorunluluğunun olmaması	
		Ders kayıtlarının tekrar izlenebilmesi	
		İzole ve sağlıklı şartlarda eğitim	
		Ekonomiklik	
Araştırma süreci	Araştırma süreci	Danışman desteği	
		Yeni bilimsel araştırma konuları yaratması	
Olumsuz	Çevrim içi eğitim	Uygulamalı eğitimin yetersizliği	
		Yüz yüze iletişimin eksikliği	
		İnteraktif bir ders ortamının yaratılmaması	
		Kurum kültürünün ve işleyişinin öğrenilememesi	
	Araştırma süreci	Araştırma süreci	Veri toplama izni almada yaşanan aksaklıklar
			Veri toplama sürecinin zorlaşması
			Malzeme temininde yaşanan sıkıntılar
			Tez konusu belirlemede zorluk
	Duygusal	Duygusal	Kaynaklara erişememe
			Motivasyon kaybı, lisansüstü eğitime karşı istek azalması
Tembelleşme			
Dikkat dağınıklığı ve odaklanma sorunu			
Teknik sorunlar	Teknik sorunlar	Kamera karşısında gergin hissetme	
		İnternet bağlantısı	
		Ders Yönetim Sisteminden kaynaklanan sorunlar	

Olumlu - Çevrim içi eğitim

K153 “Çalışan insanlar için devam zorunluluğunu ortadan kaldırdı. Covid 19 salgını olmasa yüksek lisansa devam edemezdim”,

K137 “Hem okuyup hem çalışan arkadaşlar için bir fırsattı. Eğitimlerini online yapıp hatta katılmadığı dersleri sonrasında izleme fırsatı buldu. Bence gayet iyiydi. Bu şekilde devam edebilir. Hem sağlık hem de zaman tasarrufu. Bilgiye ulaşmak artık çok kolay”

K13 “Ders kayıtlarını tekrarlı izleyebilmemiz kalıcılık açısından ve pratik açılarından kolaylık sağlamıştır”,

K22 “olumlu yönü bu zorlu sürecin evde daha izole ve sağlıklı şartlarda geçmesi”,

K34 “uzaktan olması nedeniyle ekonomik olarak daha kolay erişim sağlamamı sağladı. Yurt ücreti, yol yemek gibi sorunlar uzaktan eğitimde yok”,

Olumlu– Araştırma süreci

K28 “Uzaktan eğitim sürecinde tabi ki başta danışmanım olmak üzere ve hocalarımızın da destekleriyle sanki sınıf ortamındaymışız gibi bir ders dönemi geçiriyoruz. Bu da bizim sıfırtaymışız gibi hissetmemizi sağlıyor”,

K129 “Danışmanım farklı teknolojik unsurlarla iletişimini devam ettirdi ve ettirmekte. Tersine iletişimini kopartmadı”

K59 “Bilimsel araştırma konularına fikir oluşturmuştur. İnsanlara olağanüstü durumlar karşısında tecrübe kazandırmıştır”

Olumsuz - Çevrim içi eğitim

K14 “Uygulamalı eğitimin olmaması uzmanlaşmak istediğimiz alana uzak kalmamıza sebep olmaktadır”

K104 “Covid-19 nedeniyle planlanmak zorunda kalınan uzaktan eğitim, yüz yüze derslerde olduğu gibi tartışma ve bilgi alışverişi ortamı sunamamaktadır”

K87 “Bireysel olarak yüz yüze eğitim aldığım daha kalıcı bilgiye ulaştığımı düşünüyorum. Uzaktan eğitim ile bir takım şeylerin havada kaldığını düşünüyorum.”

K10 “Kurum kültürünün ve işleyişinin öğrenilmesi sürecini yavaşlatmıştır”

Olumsuz– Araştırma süreci

K3 “İstediğim tez konusunu uygulamada Sağlık Bakanlığı ve ilgili birimlerden izin alamama sebebiyle konumu değiştirdim”

K23 “Deneyisel bir çalışma yapma düşüncem vardı fakat salgın nedeniyle betimsel bir çalışma yapmak zorunda kaldım”

K33 “Tezimin içeriğini, hazırladığım etkinlikleri, seçtiğim örnekleme tamamen değiştirmek durumunda kaldım”

K75 “Lisansüstü tez çalışmamın deneyisel sürecinin uzamasına sebep olmuştur”

K55 “Deney malzemelerinin temin edilmesi sıkıntılı oldu”

K39 “Kaynak erişimi ve kütüphane erişimi konusunda olumsuz etkiledi”

Olumsuz–Duygusal

K34 “Ev ortamı insanı tembelliğe çekiyor. Aynı zamanda kamera karşısında olmak beni geriyor”

K26 “Motivasyonumu oldukça olumsuz etkiledi. Akademik ortamdan tamamen soğumama neden oldu”

K103 “Okula gidilmediği ve hastalığın sürekli olarak bulaşma olanağını düşünlüdüğünden dolayı odaklanma azalmış ve istek azalmıştır”

Olumsuz–Teknik Sorunlar

K13 “DYS de zaman zaman yaşadığımız takılma sorunlarının çözülmesi eğitim etkinliği ve verimine katkı sağlayacaktır”

K47 “Ağırlıklı olarak olumsuz etkileri var internette sürekli sorun oluşuyor ve dersi bazen anlayamıyorum ses kalitesi düştüğü için”

K124“Gerek teknolojik araçlar gerekse internet gibi konularda sıkıntı yaşadığımdan dolayı olumsuz etkileri daha ağır basmaktadır”

4. TARTIŞMA

Bu araştırma, Covid-19 salgını nedeniyle gerçekleştirilen acil uzaktan eğitimin yüksek lisans ve doktora eğitim süreçlerine etkisinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada eğitime devam eden, ek süre hakkında yararlanan ve kayıt donduran öğrenciler dâhil edilmiştir. Elde edilen veriler, salgın sürecindeki uzaktan eğitim sürecinin hem olumlu hem olumsuz etkileri olduğunu göstermiştir.

Araştırmada; uzaktan eğitim sürecinde işlenen derslerin yüz yüze işlenenler kadar verimli olduğunu düşünenlerin oranı %32,4; uzaktan eğitim sürecinde işlenen derslerin verimli olduğunu düşünenlerin oranı %45,4 bulunmuştur. Bu durum, yalnızca uzaktan eğitim alan öğrencilerin, hem yüz yüze hem uzaktan eğitim alan öğrencilere kıyasla uzaktan eğitime ilişkin düşüncelerinin daha olumlu olduğunu göstermektedir. Güzel ve Özeren, (2020) ve Erdem Aydın, (2020) öğrencilerin uzaktan eğitimle işlenen derslerde verimlilik sorunu yaşadığı belirtmiştir. Keskin ve Özer Kaya, (2020) tarafından yapılan araştırmaya göre lisans ve lisansüstü öğrencilerin %84,4’ü web tabanlı uzaktan eğitimlerin yüz yüze eğitim kadar etkili olmadığını ifade etmektedir. Benzer bir çalışmada katılımcıların %33,6’sı çevrim içi derslerin, yüz yüze dersler kadar başarılı olduğunu belirtmiştir (Demirel, Önder, Topaloğlu ve Şaziye, 2021). Güven ve Uçar (2021) öğretmen adaylarının büyük bölümünün yüz yüze eğitimi uzaktan eğitimden daha etkili bulduğunu ifade etmiştir. Turan ve Gürol (2020) ve Azlan ve ark., (2020) öğrencilerin yüz yüze eğitimle ders almayı tercih ettiklerini saptamıştır. Kürtüncü ve Kurt (2020) ise hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim sistemi ile derslerin verimliliği konusunda endişeli olduğunu saptamıştır. Bu sonuçlar; uzaktan eğitim ile işlenen derslerin verimli olduğunu düşünenler olmasına rağmen, daha yüksek sayıda öğrencinin yüz yüze eğitimi tercih ettiğini göstermektedir.

Uzaktan eğitimin teorik bilgi düzeyine katkı sağladığını düşünenlerin oranı %57,3 iken mesleki uygulama becerilerine katkı sağladığını düşünenlerin oranı %21,3’tür. Sürecin teorik bilgi düzeyine yüz yüze eğitimdeki kadar katkı sağladığını düşünenlerin oranı %45,9; mesleki uygulama becerilerine yüz yüze eğitimdeki kadar katkı sağladığını düşünenlerin oranı %18,9’dur. Elde edilen sonuçlar; yalnızca uzaktan eğitim alan öğrencilerin, uzaktan eğitimin bilgi ve becerilere katkısı konusunda daha olumlu düşüncelere sahip olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda iki gruptaki öğrencilerin de uzaktan eğitimin teorik bilgi düzeyine, mesleki uygulama becerilerinden daha çok katkı sağladığını düşündüğü belirlenmiştir. Yapılan bir araştırmaya göre çevrimiçi teorik derslerin, fiziki ortamdaki dersler kadar başarılı olduğunu düşünenlerin oranı %33,6’dır (Demirel ve ark. 2021). Keskin ve Özer Kaya, (2020) tarafından uzaktan eğitimin teorik bilgi düzeyine 10 üzerinden 4,07 ve mesleki uygulama becerilerine 2,48 katkı sağladığı belirlenmiştir. Öğrenciler, uzaktan eğitimin hem teorik hem de uygulamalı dersler için yetersiz olacağını düşünmektedir (Kürtüncü ve Kurt, 2020). Öğrencilerin çoğunlukla uzaktan eğitimin uygulamalı dersler için uygun olmadığını düşündükleri (Altun Ekiz, 2020; Yolcu, 2020) ve uygulama yapılmamasını sürecin olumsuz özelliklerinden biri olarak gördükleri belirlenmiştir (Güven ve Uçar, 2021; Özdoğan ve Berkant, 2020).

Araştırmaya katılan lisansüstü öğrencilerin çoğu, uzaktan eğitimde zaman-mekân kısıtlamasının olmamasının sürekliliği sağladığını düşünmektedir. Güven ve Uçar (2021) tarafından yapılan çalışmada uzaktan eğitimin eğitimde sürekliliği sağladığını düşünenlerin oranı %31,19 olarak belirlenmiştir. Güzel ve Özeren, (2021) ve Sokhulu, (2021) da uzaktan eğitimin, eğitimde sürekliliği sağladığını bildirmiştir. Ayrıca yapılan pek çok araştırmada, öğrencilerin uzaktan eğitimde dersleri istedikleri zamanlarda izlemelerinin esneklik sağladığını düşündükleri belirlenmiştir (Afşar ve Büyükdoğan, 2020; Özdoğan ve Berkant, 2020; Seyhan, 2021; Türküresin, 2020; Yolcu, 2020).

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bölümü derslerin tekrar izlenebilmesinin bilginin kalıcılığını sağladığını düşünmektedir. Ayrıca, açık uçlu soruya verilen yanıtlar da ders kayıtlarının tekrar izlenebilmesinin sürecin olumlu yönlerinden birini oluşturduğunu göstermektedir. Salgın sürecindeki uzaktan eğitim derslerinin bu özelliği pek çok araştırmada vurgulanmıştır (Afşar ve Büyükdoğan, 2020; Altun Ekiz, 2020; Erdem Aydın, 2020; Genç ve ark., 2020; Güzel ve Özeren, 2020; Öz Ceviz ve ark., 2020; Özdoğan, ve Berkant, 2020; Serçemeli ve Kurnaz, 2020; Seyhan, 2021; Turan ve Gürol, 2020; Yolcu, 2020).

Elde edilen verilere göre uzaktan eğitim sürecindeki ölçme-değerlendirme sisteminin uygun olduğunu düşünenlerin oranı hem uzaktan hem yüz yüze eğitim alan öğrenciler için %43,2 ve yalnızca uzaktan eğitim alanlar için %50,7 olarak bulunmuştur. Araştırmanın diğer sonuçları ile benzer şekilde bu sonuçta da yalnızca uzaktan eğitim ile ders alan öğrencilerin, süreçte kullanılan ölçme-değerlendirme sistemini daha olumlu bulduğu belirlenmiştir. Güzel ve Özeren (2020)'e göre salgın sürecinde esnek bir ölçme-değerlendirmenin yapıyor olması sürecin olumlu tarafını yansıtırken, ölçme-değerlendirmenin yetersizliği derslerin etkisini azaltmaktadır. Özdoğan ve Berkant (2020) üniversite öğrencilerinin salgın dönemi uzaktan eğitimdeki ölçme-değerlendirme sistemini sürecin olumsuz bir özelliği olarak nitelendirdiğini belirtmektedir. Bu noktada öğrenciler, ödev yükünün fazla olması ve sistemin kopyaya açık olmasını dezavantaj olarak nitelendirmektedir. Benzer şekilde ödev yükünün çok olmasının süreci olumsuz etkilediği ifade edilmiştir (Genç ve ark., 2020).

Ankete göre; derslerin tamamını uzaktan eğitim şeklinde alanlar öğrencilerin %44'ü, derslerinin bir kısmını uzaktan bir kısmını yüz yüze eğitim şeklinde alan öğrencilerin %37,8'i uzaktan eğitim sürecinde teknolojik sorunlarla karşılaşmıştır. Teknolojik sorunlarla karşılaşan grubun, yine yalnızca uzaktan eğitim ile ders alan gruptaki öğrenciler olduğu görülmektedir. Açık uçlu soruda ise salgın sürecinin olumsuz etkilerinden biri, teknik sorunlar kategorisinde ele alınmış ve bu sorunların internet bağlantısından, teknolojik araçlardan ve ders yönetim sisteminden (DYS) kaynaklandığı belirlenmiştir. Bazı çalışmalarda öğrencilerin sistemi kullanmada çok fazla teknik problem yaşamadığı (%45,7) (Serçemeli ve Kurnaz, 2020), bazılarında ise öğrencilerin uzaktan eğitimde internet ya da sistem kaynaklı teknik sorunlarla karşılaştığı bildirilmiştir (Altun Ekiz, 2020; Arar ve ark., 2021; Genç ve ark., 2020; Güven ve Uçar, 2021; Güzel ve Özeren, 2021; Kürtüncü ve Kurt, 2020; Öz Ceviz ve ark., 2020; Özdoğan, ve Berkant, 2020; Türküresin, 2020).

Araştırma sonuçlarına göre, Covid-19 salgınının bilimsel araştırma süreçlerini (%68,8), özellikle yüz yüze veri toplanmasını gerektiren araştırmaları (%85,7), öğrenci değişim programlarını (%83,1) ve diğer kuruluşlar ile işbirliğini (%74,7) olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Katılımcıların %7,1'inin tez konusunu değiştirmeyi düşündüğü, %9,7'sinin tez

konusunu değiştirdiği ve %63'ünün tez çalışmasının tamamlanma tarihinin gecikebileceğini düşündüğü saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin büyük bir bölümüne göre (%70,2) salgın, araştırma programlarının değişmesine veya durmasına neden olmuştur. Başka bir araştırmada salgın sürecinin lisansüstü öğrencilerin %74,9'unun tez çalışmasını olumsuz etkilediği saptanmıştır. Ayrıca salgın sürecinde birçok öğrencinin tezini yetiştirmeme kaygısı yaşadığı, bazılarının ise tez konusunda değişiklik yapmak durumunda kaldığı belirlenmiştir (Demirel ve ark., 2021). Salgın sürecinde bilim insanlarının, araştırmaların tamamlanma tarihinin gecikeceğini ve sürecin bilimsel araştırmaların ilerleyişini yavaşlattığını ve araştırma programlarındaki zamana ilişkin planların değiştirilmesi gerektiğini düşündükleri belirlenmiştir. Ayrıca araştırmacıların, salgının akademik değişim faaliyetlerini ve diğer kurumlar ile işbirliğini etkilediğini düşündükleri de mevcut çalışma bulguları ile paralellik göstermektedir (Zhang ve ark., 2020).

Araştırmada, lisansüstü öğrencilerin büyük bölümünün danışmanlarıyla rahat iletişim kurabildiği, danışmanlarından yeterli desteği ve geribildirim alabildiği ve danışmanların öğrenciler için yol gösterici olduğu belirlenmiştir. Ayrıca sürecin olumlu özelliklerinden biri olan danışman desteğinin çeşitli ifadelerde yer aldığı görülmüştür. Uzaktan eğitimde danışmanlarla sürekli iletişim kurulabilmesi, (Güzel ve Özeren, 2021; Nasir, Ramli ve Som, 2021; Öz Ceviz ve ark., 2020) sürecin olumlu özelliklerinden biridir. Mevcut çalışmadaki sonuca benzer bir şekilde, danışmanların öğrencilerine çevrim içi çalışmaları boyunca iyi şekilde rehberlik ettiğini belirlenmiştir (Nasir ve ark., 2021).

Araştırmaya göre; uzaktan eğitimde derslere devam zorunluluğunun olmaması, eğitimin izole ve sağlıklı şartlarda sürdürülebilmesi, ekonomik olması, yüz yüze eğitimdekine benzer bir ortamın yaratılması ve yeni bilimsel araştırma konularının ortaya çıkması gibi faktörlerin araştırma süreci kategorisi altında uzaktan eğitim sürecine ilişkin olumlu noktalar olarak görüldüğü belirlenmiştir. Salgın sürecine ilişkin yapılmış pek çok araştırmada, uzaktan eğitimin ekonomiklik özelliğine değinilmiştir (Erdem Aydın, 2020; Genç ve ark., 2020; Güzel ve Özeren, 2021; Seyhan, 2021; Türküresin, 2020). Hastalığın bulaşma riskini azaltması da, uzaktan eğitimin olumlu bir özelliği olarak kabul edilmektedir (Özdoğan ve Berkant, 2020). Diğer taraftan, öğretim üyelerinin olumlu yaklaşımının, öğrencilere hızlı dönüş sağlamasının (Güzel ve Özeren, 2021), destekleyici tavır ve yeterliklerinin (Genç ve ark., 2020) ve eğitmenlere kolayca ulaşabilmenin (Demirel ve ark. 2021) sürece olumlu katkı sağladığı belirlenmiştir. Aynı zamanda öğretim üyelerinin etkili iletişim yöntemleri kullanması öğrencileri motive etmekte, verilen olumlu geri bildirim öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır (Demirel ve ark. 2021).

Covid-19 salgınının araştırma süreçleri açısından etkileri incelendiğinde izin almada, malzeme temininde, kaynaklara erişimde aksaklıklar yaşandığı belirlenmiştir. Ayrıca kütüphanelerin kapalı olmasının yarattığı zorluklar, veri toplama sürecinin ve tez konusu belirlemenin zorlaşması ve danışmandan yeterli desteğin alınamaması araştırma sürecindeki olumsuz durumları göstermektedir. Salgın sürecinde malzeme temini (Kahraman, 2020) ve kütüphanedeki kitaplara erişim ile ilgili sorunların yaşandığı (Azlan ve ark., 2020) salgının deney materyallerinin ve örneklerin kaybına neden olduğu (Zhang ve ark., 2020), veri toplamada güçlük çekildiği (Nasir ve ark., 2021) saptanmıştır. Yapılan diğer çalışmalarda çevrim içi eğitimin kaynaklara erişimde kolaylık sağladığı ifade edilmiş olsa da (Erdem Aydın,

2020; Genç ve ark., 2020; Güzel ve Özeren, 2021; Hotar ve ark., 2020), lisansüstü öğrenciler kaynaklara erişimde sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu noktada ders materyal ve kaynaklarının erişime açılması pek çok öğrenci için olumlu bir özelliktir. Ancak lisansüstü öğrencilerin, ders materyalleri dışında, araştırmaları ve tezleri için basılı kitaplara ve genellikle ücretli olan makalelere ulaşması da gerekmektedir. Salgın sürecinde uzaktan eğitim, izolasyon ve kütüphanelerin kapalı oluşu pek çok öğrencinin ihtiyaç duyduğu kaynaklara ulaşımında sorun yaşamasına neden olmuştur.

Araştırmada, interaktif bir ders ortamının yaratılmaması, evde olmanın getirdiği ekstra sorumluluklar, yüz yüze iletişimin olmaması, arkadaşlık ilişkilerinin gelişmemesi, kurum kültürü ve işleyişinin öğrenilememesi ve maddiyat sorunu çevrim içi eğitimden kaynaklanan sorunlar olarak ortaya çıkmıştır. Yapılan bazı çalışmalara göre, uzaktan eğitim, öğrencilerin öğretim üyeleriyle olan iletişimlerini zorlaştırmaktadır (Afşar ve Büyükdoğan, 2020; Keskin ve Özer Kaya, 2020; Serçemeli ve Kurnaz, 2020). Salgın sürecinde, karşılıklı iletişimin olmaması eğitimi olumsuz etkilemektedir (Altun Ekiz, 2020; Güven ve Uçar, 2021; Turan ve Gürol, 2020). Uzaktan eğitimle işlenen derslerde aktif katılım, anında dönüt, tartışma, soru-cevap (Özdoğan, ve Berkant, 2020), etkileşim (Özdoğan, ve Berkant, 2020; Türküresin, 2020), sosyalleşme (Erdem Aydın, 2020; Güzel ve Özeren, 2021; Yolcu, 2020) yetersizliği ve ifade-aktarım gücü (Arar ve ark., 2021) yaşandığı belirlenmiştir (Güzel ve Özeren, 2021). Azlan ve ark., (2020) salgın sürecindeki uzaktan eğitimin, ailevi sorumlulukları ve küçük çocukları olan öğrenciler için önemli bir problem olduğunu belirtmiştir. Mevcut çalışmada da, yapılan diğer çalışmalarda da öğretim üyesi uzaktan eğitim sürecini hem olumlu hem olumsuz etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Öğretim üyesinin olumlu tutum ve davranışları öğrencilerin süreci olumlu olarak algılamasını sağlarken, öğretim üyesi ile yetersiz iletişim sürecin olumsuz bir yanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Araştırmada salgın sürecinin motivasyon kaybına, odaklanma sorununa, tembelleşmeye, dikkat dağınıklığına, istek azalmasına yol açması ve kamera karşısında gergin hissetmeye neden olması duygusal sorunlar kategorisinde incelenmiştir. Yapılan benzer çalışmalarda da öğrencilerin motivasyon kaybı (Azlan ve ark., 2020; Erdem Aydın, 2020; Güven ve Uçar, 2021; Özdoğan ve Berkant, 2020), dikkat dağınıklığı (Güzel ve Özeren, 2021) ve odaklanma sorunu yaşandığı belirlenmiştir (Altun Ekiz, 2020; Azlan ve ark., 2020, Seyhan, 2021). Gerçekten de karantina bir stres faktörüdür ve karantinada kalmak psikolojik birçok olumsuz etkiyi de beraberinde getirmektedir (Aslan ve Türkili, 2021). Covid-19 salgınının etkilerini inceleyen pek çok araştırmada da öğrencilerin yaşadıkları olumsuz duygu durumlarıyla ilgili benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Çiçek ve ark., 2020; Imran ve ark., 2020; Kapasia ve ark., 2020; Kürtüncü ve Kurt, 2020; Turan ve Gürol, 2020). Ayrıca evde uygun bir ders ortamının olmaması da süreci olumsuz etkileyen faktörlerden biridir (Genç ve ark., 2020; Kapasia ve ark., 2020; Öz Ceviz ve ark., 2020; Özdoğan, ve Berkant, 2020; Yolcu, 2020).

5. SONUÇ

Covid-19 salgın sürecinde gerçekleştirilen acil uzaktan eğitim uygulamalarının, diğer tüm eğitim-öğretim kademelerine olduğu gibi lisansüstü eğitim süreçlerine de önemli etkileri olmuştur. Bu etkiler hem olumlu hem de olumsuz özelliklere sahiptir. Olumlu etkiler; çevrim içi derslerin verimli görülmesi, kaydedilen derslerin tekrar izlenebilmesi ve zaman-mekân

kısıtlamasının olmamasıdır. Olumsuz etkiler; mesleki uygulama becerilerinin yüz yüze eğitimdeki kadar katkı sağlamaması, veri toplanma sürecinde izin ve uygulama aşamalarındaki aksaklıklar nedeniyle çalışmaların gecikmesi, değişim programlarının engellenmesi olarak belirlenmiştir. Acil uzaktan eğitimin danışman-öğrenci iletişimini olumsuz etkilemediği görülmüştür. Nitel bulgular da nicel bulguları pekiştirmektedir. Kategoriler olumlu ve olumsuz olarak elde edilirken kodlar; çevrim içi eğitim, araştırma süreci, duygusal ve teknik sorunlar şeklinde belirlenmiştir. Çalışma sonuçları Covid-19 salgını nedeniyle lisansüstü eğitimin teorik boyutuyla etkilenmediği derslerin işlenebildiğini buna karşın öğrencilerin motivasyonlarını yitirebildiğini ortaya koymuştur. Bunun yanında Covid-19 salgınının uygulama derslerini ve özellikle tez aşamasındaki bilimsel çalışmaların gerçekleştirilmesini olumsuz etkilediği belirlenmiştir.

6. ÖNERİLER

Gerek enstitüler gerek danışmanlar tarafından ilerde yaşanabilecek benzer süreçlere daha hazırlıklı olunmasına yönelik çeşitli tedbirlerin alınması önerilmektedir. Araştırma planlarının uygulama izinleri ve veri toplama boyutlarıyla daha titizlikle planlanması, derslerin daha aktif ve verimli işlenebilmesi amacıyla öğretim elemanlarına yönelik hizmet içi eğitimler düzenlenmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

Afşar, B., & Büyükdoğan, B. (2020). Covid-19 Pandemisi döneminde İİBF ve SBBF öğrencilerinin uzaktan eğitim hakkındaki değerlendirmeleri. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (5), 161-182.

Akpınar, T., & Çakmakkaya, B. Y. (2021). Pandemi (Covid-19) sonrası lisansüstü uzaktan eğitim. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 1, 1-14.

Altun Ekiz, M. (2020). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin karantina dönemindeki uzaktan eğitim ile ilgili görüşleri (Nitel bir araştırma). *Spor ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi*, 2(Özel Sayı 1), 1-13.

Arar, T., Öneren, M., & Yurdakul, G. (2021). Covid-19 Kapsamında Uzaktan Eğitim Sürecinin Lisansüstü Öğrencilerin Algısındaki Yeri: Kırıkkale Üniversitesi Örneği. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 154-167.

Bloom, D. A., Reid, J. R., & Cassady, C. I. (2020). Education in the time of COVID-19. *Pediatric Radiology*, 50, 1055-1058.

Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142.

Can, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.

Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2011). Designing and conducting mixed methods research. Thousand Oaks, CA: Sage.

Çiçek, İ., Tanhan, A., & Tanrıverdi, S. (2020). COVID-19 ve eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 1091-1104.

- Daniel, J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*, 49(1), 91-96.
- Demirel, A., Önder, N. S., Topaloğlu, P., & Şaziye, S. (2021). Pedodonti Lisansüstü Eğitime COVID-19 Pandemisinin Etkileri: Bir Anket Çalışması. *Selcuk Dental Journal*, 8(1), 163-172.
- Duman, N. (2020). Üniversite öğrencilerinde COVID-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük. *The Journal of Social Science*, 4(8), 426-437.
- Erkut, E. (2020). Covid-19 sonrası yükseköğretim. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 125-133.
- Genç, S. Z., Engin, G., & Yardım, T. (2021). Pandemi (Covid-19) sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin lisansüstü öğrenci Görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (41), 134-158.
- Güven, S., & Uçar, M. (2021). Öğretmen adaylarının uzaktan eğitim ve öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin görüşleri. *JOURNAL OF AWARENESS*, 6(3), 165-183.
- Hark Söylemez, N. (2020). The Evaluation of Some Studies on Distance Learning in Context of Covid 19. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 10(3), 625-642
- Hotar, N., Omay, R. E., Bayrak, S., Kuruüzüm, Z., & Ünal, B. (2020). Pandeminin toplumsal yansımaları. *İzmir İktisat Dergisi*, 35(2), 211-220.
- Imran, N., Masood, H. M. U., Ayub, M., & Gondal, K. M. (2021). Psychological impact of COVID-19 pandemic on postgraduate trainees: a cross-sectional survey. *Postgraduate medical journal*, 97(1152), 632-637.
- İzmirli, S. & Şahin İzmirli, Ö. (2021). Salgın sürecinde acil uzaktan eğitim uygulamaları. Çoruk, A. (Ed.). *Covid-19 salgınının Türk Eğitim Sistemine Yansımaları* içinde. Pegem Akademi. 99-113.
- Kapasias, N., Paul, P., Roy, A., Saha, J., Zaveri, A., Mallick, R., ... & Chouhan, P. (2020). Impact of lockdown on learning status of undergraduate and postgraduate students during COVID-19 pandemic in West Bengal, India. *Children and Youth Services Review*, 116, 105194.
- Karadağ, E., & Yücel, C. (2020). Yeni tip Koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 181-192.
- Karaman, S., & Bakırcı, F. (2010). Türkiye’de lisansüstü eğitim: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 94-114.
- Keskin, M., & Özer Kaya, D. (2020). COVID-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Kürtüncü, M., & Kurt, A. (2020). COVID-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 66-77.
- Maxwell, J.A. (2016). Expanding the History and Range of Mixed Methods Research. *Journal of Mixed Methods Research*, Vol. 10(1) 12–27.
- Nasir, M. I. M., Ramli, M. W., & Som, S. H. M. (2021). Now look what you’ve done, COVID-19! The impact on academic survival among postgraduate students in

Malaysia. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 11(20), 604-618.

Öz Ceviz, N., Tektaş N., Basmacı G., Tektaş M. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitime bakışı: Türkiye örneği. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 52, 1322–1335.

Özdoğan, A. Ç., & Berkant, H. G. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 13-43.

Serçemeli, M., & Kurnaz, E. (2020). COVID-19 Pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 40-53.

Sözen, N. (2020). Covid 19 sürecinde uzaktan eğitim uygulamaları üzerine bir inceleme. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(12), 302-319.

Şeker, M., Özer, A., & Korkut, C. (2020). Küresel Salgının Anatomisi: İnsan ve Toplumun Geleceği. Türkiye Bilimler Akademisi.

Turan, Z., Gürol, A. (2020). Eğitimde Acil Bir Dönüşüm: COVID-19 Pandemisi Döneminde Çevrim İçi Ders Alan Üniversite Öğrencilerinin Stres Algıları ve Görüşleri. *HAYEF: Journal of Education*, 17(2); 222-242.

Türküresin, H. E. (2020). Covid-19 pandemi döneminde yürütülen uzaktan eğitim uygulamalarının öğretmen adaylarının görüşleri bağlamında incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 597-618.

Yamamoto, S. G., & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34.

Yolcu, H. H. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemi sürecinde sınıf öğretmeni adaylarının uzaktan eğitim deneyimleri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 237-250.

Yükseköğretim Kurumu (2020, 10 Haziran). YÖK'ten Tez Aşamasındaki Lisansüstü Öğrencilere Ek Süre Hakkı. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/lisansustu-ek-sure-hakki.aspx>

Zhang, X., Li, X., Liao, Z., Zhao, M., & Zhuang, Q. (2020). Evaluation of psychological stress in scientific researchers during the 2019–2020 COVID-19 outbreak in China. *Peer J*, 8, e9497.